

Silvertäven nr 39 2022

Sala-Heby Släktforsknare

Vi följer de av FHM och regering utfärdade lagar, rekommendationer och råd därför kan det bli ändringar.

Årsmöte.

27 mars kl. 13,00

Träffpunkten f. d Kaplanen, Drottninggatan 10, Sala

Se sep. kallelse.

Vårens program 2022.

Inget program är bestämt vid tryckningen av Silvertäven 26-1-2022 p. g. a. pandemiläget.

Kurser.

Är du intresserad av att gå kurs i släktforskning?

Vi planerar att börja så fort som det går när pandemin så tillåter.

Monica och Yvonne tar emot anmälningar.

Sociala medier.

Föreningen har under de senaste åren aktiverat sig på sociala medier. Till båda sidorna vill föreningen ha förslag och material att publicera kontakta Hans Lennart Hansson så ordnar han det.

Hemsida. <https://sala-heby.slaktf.genealogi.se>

Facebook. <https://www.facebook.com/groups/588855432016348>

Hans Lennart Hansson sköter om dessa sidor.

Från valberedningen.

För att en förening ska fungera och finnas till behövs det personer som axlar ansvaret för föreningen.

Vid det senaste årsmötet blev två platser inte besatta, ordf. och en ersättarplats.

Förenings förtroendevalda börjar komma upp i åren så en förnying är välbehövlig

Ett citat som använts av John F. Kennedy, något omskrivet.

”Fråga inte vad föreningen kan göra för dig.

Fråga dig vad du kan göra för föreningen.”

Valberedare: Lena Eriksson, Sven-Erik Grahn

Vaieleth Granlund-Vahlén

Lokal.

Föreningen har egen lokal, den är belägen på Borgmästargatan 1 i Sala.

Sala-Heby Släktforskares
nya lokal,
Folkets Hus
Borgmästaregatan 1 Sala

Tyvärr blir inte starten som vi hade tänkt oss, på grund av den ökade smittspridningen.

Tankarna är att där kan vi ha våra kurser, öppet hus och exp.

Vi återkomma till senare med invigningsdatum för er medlemmar-

Redaktörens rader.

Den pågående pandemin håller samhället i ett grepp som påverkar det sociala livet hårt. Föreningslivet är inget undantag. Släktforskarörelsen har försökt anpassat sig efter råd och rekommendationer.

I föreningsverige har vi släktforskare ett mycket gott rykte att vara vana datoranvändare trots att det är många äldre personer som sysslar med sin hobby.

Digitala möten via Zoom och liknande har i stor utsträckning använts. Personligen tror jag att dessa kommer att brukas även efter att pandemin är över. Tänk dig att en Kirunabo en kväll kan höra och se ett föredrag i Ystad och sedan delta i en frågestund.

Vår förening har hållit några styrelsemöten och haft ett medlemsmöte via Zoom

Youtube används av många aktörer mycket flitigt för att visa användningsmöjligheterna om sina produkter.

Hembygdsföreningarna har mycket för oss släktforskare intressant material, titta in på hemsidan.

<https://www.hembygd.se/shf>

Några länkar till aktörer i den digitala världen:

Sveriges släktforskarförbund <https://www.rotter.se/>

DNA med Åsa och Linda, för dig som är vilse i kromosomdjungeln [Linda Åsa - YouTube](#)

ArkivDigital hemsida <https://www.arkivdigital.se/>

Du har väl inte missat att ArkivDigital har en Youtube-kanal? Där finns instruktionsfilmer som lär dig mer om hur du bygger släktträd och om hur du släktforskar med hjälp av de källor som finns hos ArkivDigital. <https://www.youtube.com/user/ArkivDigital/videos>

För er med skånska anor

Släktforskarvecka i Skåne 4 - 9-Jul <https://sfd2022.se/>

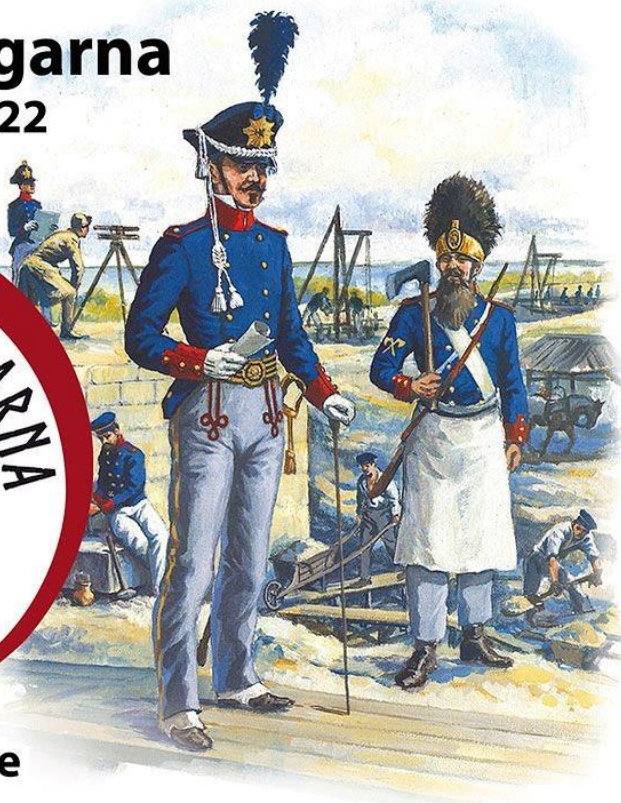
Släktforskar dagarna

20-21 augusti 2022

Skövde

www.sfd2022.se

Släktforskarvecka i Skåne

Vår hemsida <http://sfvs2022.sgfm.se/> kommer att gå live den 15/1, men först den 1/4 räknar vi med att de olika föreningarnas program finns på plats.

Bokrekommendation

En bok som varmt rekommenderas är "Genombrottet" skriven av Anna Bodin och Peter Sjölund. Den beskriver ur många synvinklar hur tankarna hos polisen och Peter Sjölund. T. o. m. Peter Sjölund är nära att ge upp, men sen kommer den sista pusselbiten, tvivlet hos honom om hans slutsatser är de rätta. Man behöver inte vara insatt i DNA för att tycka om boken det beskrivs i boken på ett lättfattligt sätt.

Etiska problem.

När vi släktforskare får frågan av vänner och bekanta att hjälpa dem att släktforska kan vi ställas inför etiska problem. Ska vi berätta om vad vi funnit, vad vet de om sin bakgrund.

Vad som har skett i det förgångna är inte så stort problem. Det som kan skapa stora problem är händelser i närtid. Orsakerna till dessa dilemman är oftast tystnad från inblandade parter. Adoptioner, fosterbarn/ familjehemsplaceringar, barn från tidigare förhållanden, m. m. Glädjande är att idag är tystnadskulturen på väg bort och man berättar mer öppet om detta.

Problematiken kan bli större om vi hittar saker på personer och om saken är okänd för personen. Att hitta hemligheter är större chans/risk nu när DNA-analyserna berättar kanske en annan sanning, hur hanterar vi den?

Frageställningen blir att varje individ har rätt att veta sitt ursprung, men har du rätt att berätta det.

Djurhållning i bergsstaderna Sala

Sala är en fin liten stad att bo i. Vackra välskötta parker och promenadvägar längs kanalerna. För den botaniskt intresserade en rik flora, ofta utan överdrift jämförd med Stora Alvaret. Småbutikerna gata upp och gata ned, känns inspirerande för besökande personer. Det är lätt att i ord måla upp en småstadsidyll, men så har det inte alltid varit

Går man tillbaka 200 - 300 år i tiden, finns inte mycket gott att säga om staden, åtminstone inte med de värderingar vi har idag. Sala var en bergsstad med sina speciella privilegier vilket var väldigt ovanligt för städer i landet. I området väster om Brunnsgratan uppfördes ståtligare hus, ofta i två våningar för det "finare" folket, d.v.s. bergsmännen. Öster därom ner mot Kålgårdsgatan, flyttade hantverkarna in i sina enklare stugor, de så kallade "krasgårdarna". Sala indelades på så sätt och i två delar. Insprängt mellan dessa yrkeskategorier fanns de mer förmögna i sina pompösa tvåvåningshus. Ungefär tre fjärdedelar av stadens yta bestod av bergsmanstomter, rättare sagt 160 stycken.

Vad var då en bergsman undrar kanske någon och vad var dennes arbetsuppgift? Enkelt uttryckt en person från allmogen vilken ägde andel i brytningsrätten vid gruvan, ägde tomt i staden samt jordlott strax utanför stadsgränsen. Äldre kartor över staden visar tomtindelningen för bergsmän och hantverkare samt de förstnämndas jordlotter strax utanför bebyggelsen. Det ålåg dessutom bergsmännen att utföra körningar åt gruvan med häst och vagn. Den tidens åkerirörelse.

Hundratals kreatur

Bergsmännen bedrev inte bara bergsbruk och körningar vid gruvan utan även jordbruk inom stadens gränser. Hundratals djur härbärgedes på de små tomterna vilka ofta benämndes ladugårdar. Hästar, kor, grisar, får och höns fick samsas på de små utrymmena. Man kan förstå att Sala ofta jämfördes med en by på landet.

De förnämde gårdarna i staden ex. Bellanderska vid Magasinsgatan (ej att förväxla med Bellanderska sterbhusets gård i hörnet Drottninggatan-Aguéligatan) gav plats för flera djur än hos bergsmännen. Där fanns också matbod, kolbod, ladugård får- och svinhus samt tre spiltor och redskapslider. Under foderskullen ett mindre höns hus.

Stad eller bondby

Jämförelsen med en lantlig by har som sagt ofta framförts av besökare förr och visst har likheterna varit talande i bergsstaderna med sina annorlunda privilegier och 39 ladugårdar. Hur många kreatur som hölls på gårdarna kan man bara gissa. Säkert flera hundra.

Uppsalastudenten Gunnar Hyltén-Cavallius besökte Sala 1835 och skrev i sin reseskildring "Staden är just inte liten, men ful som en olycka"

En falubo, Stallhof, skrev "Tio raka smutsiga gator, ett stort torg tomt på varor" Liknande uttalanden har resenärer lämnat efter sig genom åren. Var Sala en stad eller bondby?

Svinhus och stallar

Fåhus och stallar byggdes i timmer men brädklädda stolpkonstruktioner förekom. Svinhuset placerades intill avträdesrummet, en kombination som gjorde att svinen tillgodogjorde sig latrin. En enkel och naturlig lösning på det problemet förr.

Portarna mot gatan, gårdens ansikte utåt, utstyrdes med beslag där någon av stadens hantverkare fick visa sina färdigheter. Kraftiga låsningar vilka tjänstgjorde som portklappar prydde de flesta låsen. Lite flärd fick man kosta på sig.

På foderskullen, uthusets övervåning, lagrades hö för kortare tid. Längs utfarterna ur staden restes hölador av knuttimrade, obilade timmerstockar.

Kartan från 1854 visar rader av dessa bodar, 8 st. i nuvarande stadspark och 24 st. längs Gruvvägen på vänster sida. Vägen förbi Sala sockenkyrka räknade 22 hölador och vid Norrbytull 9 st.

Smutsiga gator

Gödselvatten från gårdarna i centrum rann ut i gatan och detta jämte diverse orenligheter från hemmen gav en outhärdlig stank för ovana besökare. Särskilt varma sommarkvar, med rullsten från åsarna i Salas närhet, var lagd i stadskärnan men bedömdes under 1800-talet som "mer än jämmerlig". Gatorna i periferin bestod fortfarande av jord och grus uppblandat med exkrementer från de fritt strövande djuren.

På gatornas båda sidor anlades ca. 15cm djupa rännor för gödselvattnet över vilka tvärlagda syllar gav stöd för plankor att gå på. Sommartid spirade en frodig grönska i dessa rännor.

Ofta och högljutt klagades det över svin, kor, och får som drev omkring herrelöst. Från 1852, när bergsmanstomterna skiljdes från gruvjorden började djuren efter hand flyttas ut ur staden. En procedur som skulle pågå till århundrades slut. Nu var bergsstadens tid förbi och nya förordningar infördes.

Hönsen kvar

Så sent som 1895 klagades det över snusket på gatorna med kringspringande kreatur, men 5 år därefter tycks staden vara helt fri från kritt. Det enda som nu påminde om gamla "bondbytiden" var hönsens kacklande inifrån gårdarna. De fick bli kvar med stads-fullmäktiges förbehåll att porten mot gatan hölls stängd.

Spillning från 100-tals kreatur försvann efter 250 år på gator och torg och luften blev lättare att andas. Förste stadsläkare Carl Friberg skrockade förnöjt. Han var en av ivrarna för ett av hälsoskäl djurfritt Sala.

Hovet drabbar Sala

Inte bara under 1800-talet besvärades man av djurhållningen i centrum. När hovet med uppvaktning under pesten 1710 flydde huvudstaden och drabbade Sala utfärdades förbud för kor och grisar att driva omkring på gator och torg. Hädanefter skulle de hållas inne på gårdarna eller nedslaktas.

Bestämmelsen passade inte alls de stolta bergsmännen utan man beslöt helt resolut att låta djuren ströva fritt oavsett hovets påbud. En del hygieniska förordningar angående djurhållning på gårdar och gator utfärdades under Livmedikus Hjärnes överinseende men även detta togs emot med stor likgiltighet av stadens boende.

Efter ca. 8 månader, maj 1711, förskonades bergsstadens Sala från hovförnämiteterna och den lantliga fridfullheten sänkte sig åter över innevånare och kreatur.

Tack för materialet Bo Svärd Sala

Annonscollage
Ur Salaposten anno 1922

Vaccination

förrättas i Kommunalrummet Måndagen den 22 Maj kl. 1 e. m. av D:r Ericsson från Östervåla.
Efterbesiktning förrättas samma tid Måndagen den 29 Maj. 1740

Kvinnor! Runda, trinda

och pösande vackra bli bullar och kakor med Tomtens Bakpulver (s. k. jästmjöl.)

“DIT BÖRNIGÅ!”

Sala
Advokatbyrå
Auditör

Daniel Ahlberg
Torget 5 Tel. 5

G. Andersson
Bagerier
Drottninggatan 13 - Tel. 223
REKOMMENDERAS

O. Hellström
Bagerier och Kaféer
Kungsgatan 10 - Tel. 271
Rekommenderas!

W. Lindström
Bakery
Torget 5 - Tel. 181
Stor sortering av Läkaker och Ullkakor. -- Sveplingar utlösa.

JOHN H. ERICSSON
Bakery
Torget 5 - Tel. 181

Egendomsägarer

Egendomsgatan Elob Engquist
(Stad 498) Vasagatan 11
Tel. 347. Telefon: Engqvist
Alléer, Strömingsgator, Gator, Hågar, Skogar och Skogsområden.
Stadsförhållanden, Trävaror.

Elektriska affärer

A.-B. Sala Elektricitetsverk
Tel. 434, 435, 436
Utför installationer i staden och på landet till lägsta priser. --
Förväggar Armbur, Lampor, Elektrisk ledningsanordning, Motorer.

Färg-, Tapet- o. Konsthäfte-
affärer

Aug. Axelsson
Norrbygatan 11
Vårsorter Lager av Vägar, Färdvagnar, Prisar, Skerbrän- o. Färdvagnstjänst, Färdvagnstjänst.

Guidesmeder

Juvelerare
Axel Sundbergs Bftr.
(Smedarens Anna Andén)
TEL. 105

Handelstatar

Hugo Lundholm
Kungsgatan 2 - Tel. 256
Rekommenderas

Handelstidningsredaktion
Biridarna Beras

Konditorer

Hallmans Konditori
vid Stationsplan
TEL. 108
REKOMMENDERAS

Hilda Rytterqvist & Co
KONDI TORI
M. J. N:o 2. 87
REKOMMENDERAS

Kooperationen
är blott väpnad i kampen mot flyende ombudsmän och har bättre ekonomiska förhållanden.
Förhållanden för alla fader är till till förmån.
Både medlemmar och ämör i
Kooperativa Förening Färdig.

**Manufaktur- o. Barakbädd-
affär**

FABRIKSBODEN
(HELENA GÖVLEIN)
Ridningsgatan 17 - Tel. 309
Vårsorter Lager av Kamkåttor, Skjorter, Barakbädder, Brevhållare och Blior m. m. till billigaste priser.

Manufaktur- o. Garnaffär

SOFIE OLSSON
Ridningsgatan 11 Sida 113
Placens största sortering av kamor o. Vävarer
ALLT VILJA LÖSAS PÅSAS
M. H. Matt- o. Gardinaffär
V. A. Anderssons Måhållfär

Skodon
stor sortering till billigaste pris i
Sala Skoaffär.

Sulcherfabriken

J. E. ENGVALL
VALLA - Tel. 200
Utför alla slags Byggnadskonserter
Blåst och oklära Blior
till billigaste priser

Spannmålaffärer

P. A. Isaacsson
Tel. 42, 43
Sala Lantmannaförening
- Tel. 27, 282
Köper SPANMÅL och HÖ Färdig
FÖRBEREDET, GÖDSOMMÄNN,
FRÖER och CITRÄDN

Aktiebolaget

Spannmål & Foder
- Tel. 374, 375
Åker Hag, Hava, Korn
och Ärn.

Spann- o. Bäckstugaaffärer

C. G. BRODINS EFTR.
Inneh. H. JACOBSON
Bageriegatan 10 - Tel. 471
Fin-nya Kaffeblandningar

Östervåla

Simon Lindgrens Uraffär
Johanneksgatan 8, Uppsala
Ur- och Klockor till billiga priser.
Reparationer utföras omsorgsfullt.
Görhall i Östervåla: E. J. Hedström.

Velocipedverksamhet

E. Nordgrens Velocipedverksamhet
REKOMMENDERAS
Reparationer i velocipeder
och motorcyklar utföras
BESEI. Bussverksamhet - Bussverksamhet

Heby

**Heby Bryggeri- och
Läskedrycksfabrik**
Trafiken 106.

Gruvdrift, Plåncentralen N. 1
samt alla sorters Läskedrycker
Modell och Hjälpning i Sala hos
E. Lindberg, Serenitet, Tel. 142.

Jern- o. Hjulaffären

Leon Ahlströms Jernaffär
Kamrar för baka och vatten
Kaka, Blior, Skålaker, Språk-
Möbler och Kaféer till låga
priser.

Konditor o. Kafé

**Nya Konditori-
& Brödfabriken**
(Inneh. Erik Andersson)
- Telefon Heby 26
Rekommenderas!
Kaffepanna, Bäck- o. Plåtcentraler
N. Ahlström

FÖNSTERGLAS
Fönsterbeslag, Glaslister, diamanter, rå och kokt Linolja.

Motor- och Lysoljor, Benzol, Smörjoljor, Papp, Pikt, Spik,
Pluggdelar m. m. hos

L. LARSSON, Ö. Våla
Tel. 13.

Hugo Cederlöf :: Speceri- & Manufakturaffär
Sillbo, Östervåla
Telefon 29 a

FÖNSTERGLAS finnes i olika storlekar samt skäres i alla dimensioner
samt FÖNSTERVADD och FÖNSTERREMSOR nu inkommet.

ÅBY SÅG & KVARN J. E. Themné
Öster Våla
(G. OLSSON)
ÖSTER VÅLA - Tel. 53
Hvilda och ahyvilda Trävaror
i parti och minst. Moderata priser.

**Specier, glas och porlän,
manufakturvaror, bomull-
o. pluggarner, järnvaror m. m.**
Inköpas Händelaktigt hos

W. Åkertund
Tel. 14 Etinga, Östervåla.

ENOK LINDBLOM
SPECIERI & DIVERSEHANDEL
Bjurrvåla, Östervåla - Tel. 103 a

Filter, trevliga mönster lakorna. Sparmlösa, Vantar, Handskar, Blior, och
obekta dammsugar, Tackstyggar, Foder och Vadd, allt till billigaste priser.
Emottagar Nybyggnads för Sala Uppvärmare.
Köper till högsta gällande priser Smör och Ägg.

Sätt målet högt!
AV GÅRST Färdvagn.
Där högt du står i din tankar lykt,
och högt över allt, vad du ser om du
står,
ett målet för din strövan du står,
och du är du den rätta,
ej någon, som fört har varit till sin,
och vander den bästa vägen är du.

Josef Wählén
Sadelmakare & Tapetscrare
Tel. 24 ÖSTERVÅLA Tel. 24
REKOMMENDERAS
Utför beställnings- o. reparationsarbeten
omsorgsfullt och till låga priser

Sala
Advokatbyrå
Auditör

Daniel Ahlberg
Torget 5 Tel. 5

Bagerier

G. Andersson
Drottninggatan 13 - Tel. 223
REKOMMENDERAS

Bagerier och Kaféer

O. Hellström
Kungsgatan 10 - Tel. 271
Rekommenderas!

Farsoter / pandemier

I dessa tider då Covid 19 begränsar vår sociala rörelsefrihet kan det vara bra att blicka tillbaka och se hur man har hanterat det förr.

Pesten 1710 drabbade inte Salatrakten hårt. Stockholm var hårt drabbat och hovet flyttade till Sala. Vissa konflikter mellan Salaborna och hovet uppstod, men det är en annan historia,

Rödsoten härjade i Salatrakten på 1770-talet. Dödstalen var höga år 1773 i förhållande till andra närliggande årtal. I Kumla socken nästan dubbelt. År 1857 var det också en rödsotsepidemi här i området.

Kolera kom till Sverige i början av 1830-talet. Begränsningar i rörelsefriheten infördes. Socknen hade förberett sig hur man skulle agera vid utbrott, Kumlabor fick inte besöka Västerås, begravningsplats för de döda hade bestämts. På moderna kartor finns det en plats som kallas kolera-backen. Den behövdes inte användas i Kumla då socknen inte drabbades.

Difteri drabbade många barn av i slutet av 1800-talet och en bit in på 1900-talet. Våldigt smittsam och drabbade barn i synnerhet. Många föräldrar miste många av sina barn ibland alla.

Spanska sjukan 1917 – 1920 farsot som drabbade många yngre män i sin krafts dagar. Farsoten och bristen på mat gjorde att landet stod på randen till revolution enligt vissa forskare. Ca. 38 000 personer dog i Sverige.

Polio. Virus som främst drabbade barn och gav handikapp. Sista stora utbrottet skedde 1953–1954 ca. 3000 st. fick bestående men av sjukdomen.

Covid 19 Senaste stora virusinfektionen. När den slutar och hur många liv den skördar vet ingen vetenskapsman idag. Håll ut och håll avstånd.

**

Lyssnartips

Ratta in och lyssna på Familjehemligheten. Alla avsnitt ligger på nätet. Intressant och ibland hårresande detaljer avslöjas.

<https://sverigesradio.se/slaktband>

Efterlysning

På vår hemsida finns det en rubrik **Forskare** där medlemmar kan lägga in var de forskar och sina intressen. Redaktören och webbansvarig m.fl. vill att flera lägger ut sina erfarenheter där.

Styrelse

Ordförande	Vakant
Vice ordf.	Hans Lennart Hansson tel. 076 – 314 31 31 ingha.hansson@gmail.com
Kassör	Yvonne Häggblad Olsson tel. 0171 – 44 32 55 yvonne.haggblad.olsson@gmail.com
Sekreterare	Clas Wannberg tel. 072 – 244 75 37 claes.wannberg@gmail.com
Ledamot	Monica Eriksson Nyhlén tel. 070 – 492 30 10 MonikaENyhlen@gmail.com
Ledamot	Gert Malm tel. 073 – 060 41 88 gertmalm@hotmail.com
Ersättare	Tim Höglund tel. 070 – 346 34 44 timh.@telia.com
Ersättare	Vakant
Webbansvarig	Hans Lennart Hansson

Medlemsavgifter 2022

Enskild medlem 150 kr, Familj 200 kr och Studerande 50 kr.

Om ny medlem betalar medlemsavgift efter 1 oktober gäller medlemsavgiften också nästkommande år.

Insättes på vårt Bankgiro 5236 – 0955 Ange på inbetalningskortet Namn, adress och i förekommande fall e-postadress.

Organisationsnummer: 879500 – 7676

Medlemsanmälan till *Sala-Heby släktforskare* kan även göras genom att ringa eller mejla vår kassör:
Yvonne Häggblad Olsson tel. 0171 – 44 32 55 yvonne.haggblad.olsson@gmail.com

Vi finns på följande sidor på nätet.

Egen hemsida

<https://sala-heby.slaktf.genealogi.se>

Facebook

<https://www.facebook.com/groups/588855432016348>

Denna tidning kan läsas digitalt i Word-format för enklare hantering av länkar.

Kontakta Sven-Erik Grahn sven-erik.grahn@telia.com

Ansvarig utgivare. Sven-Erik Grahn